

YUQORI SINFLARDA MUMTOZ MUSIQA ASARLARINI TINGLATISHDA AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH USULLARI

Raxmonberdiyeva S.M.

Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti,

Musiqiy ta'lim kafedrası o'qituvchisi.

raxmonberdiyevasurayyo@gmail.com

Annotatsiya: *Mazkur maqolada umumta'lim maktablarining yuqori sinf o'quvchilarida badiiy-estetik didni shakllantirishda mumtoz musiqaning o'rni va mumtoz musiqa durdonalarini o'rgatishda zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari vositalaridan foydalanishning samarali usullari va afzalliklari, hamda dars o'tishning interfaol usullari, raqamli platformalarning imkoniyatlari haqida bayon etiladi.*

Kalit so'zlar: *Musiqa ta'limi, AKT, multimedia, interfaol usullar, mumtoz musiqa, raqamli texnologiyalar, maqom, yuqori sinf, interaktiv, rubob.*

Аннотация: *В данной статье рассматривается роль классической музыки в формировании художественно-эстетического вкуса у старшеклассников, а также эффективные методы и преимущества использования современных информационно-коммуникационных технологий в преподавании шедевров классической музыки, интерактивные методы обучения и возможности цифровых платформ.*

Ключевые слова: *музыкальное образование, ИКТ, мультимедиа, интерактивные методы, классическая музыка, цифровые технологии, маком, высший класс, интерактивный, рубаб.*

Abstract: *This article examines the role of classical music in developing artistic and aesthetic taste in high school students, as well as effective methods and advantages of using modern information and communication technologies in*

teaching classical music masterpieces, interactive teaching methods and the capabilities of digital platforms.

Key words: *music education, ICT, multimedia, interactive methods, classical music, digital technologies, maqom, high class, interactive, rubab.*

KIRISH

Bugungi kunda ta'lim tizimini raqamlashtirish nafaqat aniq fanlarni, balki san'at va musiqa ta'limini ham qamrab olmoqda. Yuqori sinf o'quvchilarining psixologik xususiyatlaridan kelib chiqqan holda, ularga an'anaviy usulda mumtoz musiqani yetkazib berish biroz murakkablik tug'dirishi mumkin. Shu sababli, dars jarayoniga multimedia texnologiyalarini olib kirish o'quvchilarning qiziqishini oshirish va musiqiy asarning mohiyatini chuqurroq anglashga yordam beradi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini o'quv jarayoniga integratsiyalash o'quv faoliyatining asosiy va istiqbolli yo'nalishlaridan biridir. Musiqa darslarida, ayniqsa, o'zbek xalq musiqasining boy merosini o'rganishda, ularni tinglatishda AKT dan foydalanish yangi, innovatsion ta'lim muhitini yaratish uchun misli ko'rilmagan imkoniyatlarni taqdim etadi. Raqamli texnologiyalar tinglash jarayonini tubdan o'zgartirib, takomillashtirmoqda, o'zbek xalq musiqasi tajribasini raqamli davrda o'sib ulg'aygan bugungi avlod o'quvchilari uchun sezilarli darajada qulaylik yaratmoqda.

Milliy musiqa madaniyatini o'rganishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining ahamiyati nafaqat texnik yordam, balki har bir o'quvchining estetik, ma'naviy va ijodiy rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatuvchi kuchli, ta'sirchan omil sifatida ham namoyon bo'lmoqda.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

AKT o'qituvchi va o'quvchining o'zaro hamkorligini sifat jihatidan yangi, yuqori bosqichga ko'tarib, o'quvchilarga turli axborot manbalarini mustaqil izlash va chuqur tahlil qilish hamda o'z mazmunli fikrlarini erkin ifoda etish imkonini beradi. Ayni paytda o'qituvchi tajribali maslahatchi, milliy musiqa san'ati olamiga ishonchli yo'l ko'rsatuvchi sifatida faoliyat yuritib, darsni o'quvchiga yo'naltiradi. Qolaversa, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari vositalaridan

foydalanish tufayli o'quvchilar nafaqat an'anaviy o'zbek musiqasini tinglabgina qolmay, balki uning milliyligini chuqur his etadilar, maqom kuylarini talqin etadilar, ularni shaxsiy kechinmalari va tarixiy ildizlari bilan bog'laydilar. Bu serqirra jarayon ularning milliy musiqa madaniyati haqidagi tushunchalarini sezilarli darajada chuqurlashtiradi, nafis estetik didni tarbiyalaydi, tahliliy fikrlashni rivojlantiradi. Raqamli muhitda faol ishlash, turli ixtisoslashtirilgan dasturiy mahsulotlardan foydalanish, xalq ijrochilari, mahalliy uslublar va tarixiy davrlar o'rtasidagi bog'liqliklarni batafsil tahlil qilish o'quvchilarning keng madaniy dunyoqarashini, ularning ildizlarini chuqur anglashni rivojlantiradi.

O'zbek xalq musiqasini o'rganishga AKTni puxta o'ylangan holda kiritish dars samaradorligini sezilarli darajada oshiribgina qolmay, balki o'quvchilarning milliy musiqa merosiga bo'lgan munosabatini tubdan o'zgartiradi. Bu muhim jihatlar ta'lim jarayonini qiziqarli, ijodiy, interaktiv va mazmunli qiladi.

AKT ning eng muhim va inkor etib bo'lmaydigan afzalliklaridan biri o'zbek xalq musiqasi va cholg'u asarlarini yuqori sifatli, haqiqiy ovozli takrorlanishini ta'minlashdir. Zamonaviy raqamli formatlar doira, rubob, dutor va boshqa an'anaviy cholg'u asboblari ijrosining barcha nozik ta'raflarini o'zida jam etib, tiniq tovushni ta'minlaydi va maqomlarning turli bo'limlari yoki xalq qo'shiqlari o'rtasida erkin harakatlanish imkonini beradi. Bu asarlarni to'liq idrok etish uchun xalq cholg'ularining boy tembri, o'ziga xos xususiyatlari hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lgan o'zbek an'anaviy musiqasi uchun juda muhimdir. O'qituvchilar yuqori aniqlikdagi formatlarda ajoyib ijrochilarning professional yozuvlariga cheksiz kirish huquqiga ega bo'lishadi.

AKTdan foydalanishning asosiy usullaridan biri bu multimediali taqdimotlar musiqa o'qituvchilari uchun samarali vositadir. Ular o'quvchilarga an'anaviy kuylar sadolarini boy tasviriy obrazlar — mashhur baxshi va hofizlarning portretlari, qadimiy maqom yozuvlari, milliy cholg'u asboblarning batafsil tasvirlari, tarixiy davrlarga oid o'zbek tasviriy san'ati asarlari bilan uzviy bog'lash imkonini beradi. Ushbu keng qamrovli, yaxlit yondashuv zamonaviy raqamli

avlodning dunyoqarashi va idrokiga to'liq mos keladi, muhim fanlararo aloqalarni mustahkamlaydi va eshitish idrokini yorqin tasvirlar bilan sezilarli darajada boyitadi.

NATIJALAR

Partitura tahlili usulida interaktiv notalar va zamonaviy musiqa muharrirlari o'zbek musiqa matnini chuqur o'rganish va batafsil tahlil qilish uchun mutlaqo yangi, maftunkor ufqlarni ochadi. Ixtisoslashtirilgan dasturlar o'quvchilarga nafaqat maqomlar yoki xalq qo'shiqlarining partituralarini ko'z oldiga keltirish, balki diqqat bilan tinglash, alohida ohangdor satrlar harakatini kuzatish va an'anaviy asarlar tuzilishini sinchkovlik bilan tahlil qilish imkonini beradi. O'quvchilar o'zbek musiqa asarlarining asosiy tamoyillarini chuqur, ongli ravishda tushunishga yordam beradigan turli xil musiqiy elementlarni - uslublar tempini, ijro dinamikasini va ansambl asboblarini o'zgartirish bo'yicha mustaqil ravishda tajriba o'tkazishlari mumkin. Ushbu faol, tadqiqotchi yondashuv passiv tinglashni milliy merosni qiziqarli, faol o'rganishga aylantiradi.

AKTdan foydalanishning yana bir usuli-virtual konsert zallariga sayohat bo'lib, O'zbekiston musiqa muzeylari, opera va balet teatrlari, konservatoriyalar bo'ylab virtual sayohatlar milliy musiqa darslarining ma'rifiy ko'lami va imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytirmoqda. Ilg'or 360 texnologiyasidan foydalangan holda talabalar Alisher Navoiy nomidagi Davlat akademik katta teatri, Musiqa madaniyati muzeyi va konservatoriyaning konsert zallariga virtual tashrif buyurib, ularning boy tarixi, betakror arxitekturasi va akustikasi bilan tanishishlari mumkin.

Onlayn ma'lumotlar bazalari va keng raqamli arxivlar boy o'zbek musiqiy merosiga misli ko'rilmagan, bepul kirish imkonini beradi. Ixtisoslashgan milliy manbalar o'zining keng maqom, xalq qo'shiqlari va cholg'u yozuvlari to'plamiga ega bo'lib, o'qituvchilarga rang-barang, puxta tuzilgan musiqa tinglash dasturlarini yaratish imkonini beradi. O'quvchilar turli hududlardagi xalq ijrochilari ijodini mustaqil o'rganish, turli ijro maktablari va talqinlarini sinchkovlik bilan solishtirish imkoniyatlarga ega bo'ladilar.

Virtual va kengaytirilgan reallik o'zbek musiqa san'ati bilan o'zaro aloqada bo'lishning tubdan yangi, innovatsion usullarini taklif etadi. Zamonaviy virtual reallik texnologiyalaridan foydalangan holda, talabalar spektakl davomida an'anaviy musiqa ansambliga kirishlari, alohida virtuoz musiqachilarning o'ynash texnikasini diqqat bilan kuzatishlari va turli kontsert maydonlarining akustik xususiyatlarini o'rganishlari mumkin. Kengaytirilgan reallik ilovalari xalq musiqa yozuvlarini jonlantiradi, tinglash paytida asarlar va ijrochilar tarixi haqida qimmatli qo'shimcha ma'lumotlarni taqdim etadi.

Mumtoz musiqani AKT orqali o'rgatishning afzalliklari: birinchidan emotsional ta'sir etish ya'ni yuqori sifatli audio va video kontent o'quvchining his-tuyg'ulariga kuchliroq ta'sir qiladi. Ikkinchi afzalligi vaqtni tejash ya'ni kerakli asarni qidirish va tahrirlash jarayoni raqamli formatda soniyalar ichida amalga oshadi. Uchinchi differensial yondashuv, har bir o'quvchining qabul qilish darajasiga qarab individual topshiriqlar berish imkoniyatiga ega.

XULOSA

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki yuqori sinflarda mumtoz musiqa asarlarini o'rgatishda AKTdan foydalanish faqat texnik vositalarni qo'llash emas, balki o'quvchi va san'at o'rtasida zamonaviy bog'liqlikka ega. Bu usullar o'quvchilarning musiqiy savodxonligini oshirish bilan birga, ularning ma'naviy olamini boyitishga va milliy hamda jahon musiqa merosiga bo'lgan hurmatini shakllantirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Rauf Kadyrov. Music is pedagogical. T: Flow guide. "Music" published. 2018.
2. Rachmonberdieva, S. (2023). THE IMPORTANCE OF METHODS OF VOCAL PEDAGOGY IN THE EDUCATION OF THE VOICE OF STUDENTS IN THE PERIOD OF MUTATION. In *Педагогика и психология в современном мире: теоретические и практические исследования* (pp. 142-145).

3. Raxmonberdiyeva, S. (2023). XOR BO‘LIB KUYLASHDA VOKAL XOR MALAKALARINI SAMARALI SHAKLLANTIRISH USULLARI. *Innovative Development in Educational Activities*, 2(6), 158-162.
4. Raxmonberdiyeva, S. M. (2020). OQUVCHILAR ESTETIK DIDINI SHAKLLANTIRISHDA MUSIQA TINGLASH FAOLIYATINING TUTGAN ORNI. *Интернаука*, (1-3), 67-69.
5. Raxmonberdiyeva, S. M. (2021). MUSIQA DARSLARIDA BOLALARNING MUSIQIY IJODIY FAOLIYATINI SHAKLLANTIRISHNING SAMARADORLIGI. *Интернаука*, (19-6), 15-16.
6. Raxmonberdiyeva, S. (2022). MTT DA BOLALARNI MAQOM ASARLARI TINGLATISHGA O‘RGATISH VA UNI IDROK QILISH KO‘NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(7), 489-494.
7. Karimova, D. (2023). Musiqa o'qitishning pedagogik tashxisi va metodlari. *Наука и технология в современном мире*, 2(7), 47-49.
8. Karimova, D. A. (2023). Musiqa o'qitish metodikasi: boshlang'ich sinflarda musiqa tinglash faoliyati. *Science and Education*, 4(3), 389-394.
9. Karimova, D. (2023). METHODOICAL ANALYSIS OF LONDON SCHOOL IN MUSIC TEACHING TECHNOLOGY. *Solution of social problems in management and economy*, 2(2), 43-47.
10. Karimova, D. A. (2022). MUSIQA DARSLARIDA BOLALAR MUSIQA TUYG‘USINI TAKOMILLASHTIRISH. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(Special Issue 4-2), 288-294.